

Pozoruhodná nová lokalita *Sempervivum carpathicum* subsp. *heterophyllum*

A remarkable new locality of *Sempervivum carpathicum* subsp. *heterophyllum*

JOZEF SOMOGYI

Donnerova 33, 841 04 Bratislava; jozef.somogyi@gmail.com

Abstract: In 2019, *Sempervivum carpathicum* subsp. *heterophyllum* (Hazsl.) Letz – an endemic taxon of the Western Carpathians – was discovered in the Kysucká vrchovina Mts. The subspecies was found on the Havranský vrch Mt. on a limestone rock face. It is the northernmost occurrence of this taxon and the only one known on limestone. Notes on the taxonomy and nomenclature are given.

Key words: Crassulaceae, distribution, ecology, nomenclature, taxonomy, Orava region, Slovakia, Western Carpathians.

Úvod

Sempervivum carpathicum subsp. *heterophyllum* (Hazsl.) Letz je západokarpatský endemit (Letz & Marhold 1998: 334); mapu rozšírenia publikovali Letz & Marhold (1998: 335). Podľa tejto mapy bol najsevernejší výskyt zaznamenaný v štvorcoch 6879 a 6880, v ktorých sa nachádza najmä územie Krivánskej Malej Fatry; podrobnejšie informácie o rozšírení a lokalitách autori neuvádzajú. Podľa Letza a Marholda (Letz & Marhold 1998: 335) rastie tento taxón iba na andezitoch, ryolitoch a autometamorfovaných granitoch. Letz & Marhold (1998) používajú pre *S. carpathicum* subsp. *heterophyllum* provizórne označenie (lowland taxon), keďže nomenklatúra nebola v tom čase ešte vyriešená. Tejto problematike sa neskôr venovali Letz (2002) a Niederle (2015).

Havranský vrch (971 m n. m.) – nová lokalita *S. carpathicum* subsp. *heterophyllum* – je bradlo patriace do Kysuckej vrchoviny, podcelku Kysucké bradlá. Nachádza sa na Orave v obci Zázrivá, kde oddeľuje jej časti Končitá a Havrania.

Výsledky

V júni 2019 som na vápencovej skalnej stene v severovýchodnej časti Havranského vrchu (6781a) našiel bohato zakvitnuté – a preto nápadné – trsy *S. carpathicum* subsp. *heterophyllum* rôznej veľkosti. Lokalita je orientovaná na juhovýchod. Taxón sa tu rozmnožuje aj generatívne, o čom svedčí zaují-

mavý nález semenáčov v machu *Pterigynandrum filiforme* Hedw. v prízemnej výške na bukoch rastúcich priamo na hornej hrane skalnej steny (je to najvyššie zaznamenaný výskyt na lokalite; semená sem boli zrejme vynesené vetrom a zachytili sa v machu) (obr. 1 – semenáč s dcérskymi ružicami). Bez istenia lanom nie je možné z trsov odobrať materiál na herbárový doklad; dostupné boli iba spomínané semenáče.

Obr. 1. Semenáč *Sempervivum carpathicum* subsp. *heterophyllum* na Havranskom vrchu. Foto: J. Somogyi.

Fig. 1. Seedling of *Sempervivum carpathicum* subsp. *heterophyllum* on the Havranský vrch Mt. Photo by J. Somogyi.

Havranský vrch v Závrivej je prvá a zatiaľ jediná známa lokalita *S. carpathicum* subsp. *heterophyllum* na vápenci; súčasne je to aj najsevernejšia doteraz nájdená lokalita tohto taxónu v rámci celého areálu rozšírenia.

Z množstva ďalších rastlín rastúcich na skalnej stene na Havranskom vrchu spomeňme aspoň *Allium senescens* subsp. *montanum* (Pohl) Holub, *Dianthus praecox* Kit., *Jovibarba globifera* (L.) J. Parn., *Juniperus communis* L., *Rosa pendulina* L., *Saxifraga paniculata* Mill., *Sedum album* L., *Sorbus aria* (L.) Crantz, *S. aucuparia* L. (krížence oboch uvedených druhov jarabín som tu nezaznamenal) a *Taxus baccata* L.

Komentár k taxonómii a nomenklatúre

Letzom (Letz 2002) použité meno *S. carpathicum* subsp. *heterophyllum* (Hazsl.) Letz je založené na bazionyme *Sempervivum montanum* β. *heterophyllum* Hazsl. Hazslinszky (1872: 173) v protológu uvádza lokalitu výskytu *S. montanum* β. *heterophyllum* ako Sólyomkő; lokalit s týmto názvom je však na území bývalého Uhorského kráľovstva viac a, nadôvažok, vyskytujú sa na nich rôzne taxóny rodu *Sempervivum* L. Letz (2002: 114) uvádza, že originálny materiál sa nepodarilo nájsť. Preto nemožno určiť taxonomickú príslušnosť *S. montanum* β. *heterophyllum* bez toho, aby sme identifikovali lokalitu Sólyomkő.

Letz (2002: 113, 114) bez akéhokoľvek komentára či zdôvodnenia stotožňuje Hazslinszkého Sólyomkő s Hermanovskými skalami v Slanských vrchoch; ako neotyp mena *S. montanum* β. *heterophyllum* označil položku práve z tejto lokality (Letz 2002: 113). Uvedené závery podporuje viacero presvedčivých indícií, ktoré však neboli publikované.

V ostatných Hazslinszkých prácach sa spomína iba jediná lokalita Sólyomkő – a to práve tá v Hermanovských skalách (pri obci Hermanovce nad Topľou) (Letz 2020 pers. comm.). Ako ďalší podporný argument, svedčiaci v prospech Hermanovských skál, možno použiť aj fakt, že Hazslinszky ním opisovaný taxón jednoznačne priraduje k *Sempervivum montanum* L.; na ostatných lokalitách s názvom Sólyomkő na území bývalého Uhorského kráľovstva totiž *S. montanum* agg. nerastie (Letz 2020 pers. comm.). V tejto súvislosti treba ešte uviesť, že aberantné listy s viacerými vrcholmi, ktoré uvádza Hazslinszky ako diferenciačný znak *S. montanum* β. *heterophyllum*, sú typické práve pre *S. montanum* agg.; u iných zástupcov rodu *Sempervivum* neboli doteraz zaznamenané (Letz 2020 pers. comm.).

Hazslinszky (1872: 173) v protológu porovnáva rastliny *S. montanum* β. *heterophyllum* s rastlinami rastúcimi na hrade Füzér (Maďarsko), ktoré sa podľa neho podobajú na *Sempervivum tectorum* L. (z kontextu vyplýva, že nepatria k *S. montanum* β. *heterophyllum*). Ako zaujímavosť možno spomenúť, že neďaleko (JZ) od hradu Füzér, severovýchodne od obce Hejce (Maďarsko), sa taktiež nachádza miesto s názvom Sólyomkő. Na hrade Füzér sa podľa Letza (Letz 2009: 306) vyskytuje *Sempervivum matricum* Letz. Ak by bol zástupca rodu *Sempervivum* zaznamenaný aj na blízkej lokalite Sólyomkő, išlo by pravdepodobne o ten istý taxón ako na hrade Füzér – *S. matricum*.

Touto problematikou sa zaoberal aj Niederle (2015), ktorý však svoje závery ohľadne lokalizácie Sólyomkő postavil na zlom preklade protológu (!); na základe týchto chybných informácií usúdil, že Letzov neotyp mena

S. montanum β. *heterophyllum* je vo vážnom konflikte s protológom a treba ho nahradiť. Keďže Hazslinszky v protológu uvádza meno *Sempervivum assimile* Schott (= *S. tectorum*) ako synonymum mena *S. montanum* β. *heterophyllum*, neotypifikoval Niederle (2015: 25) meno *S. montanum* β. *heterophyllum* typom mena *S. assimile*. V tejto súvislosti treba poznamenať, že Hazslinszky rozlišoval *S. assimile* a *S. tectorum* ako dva rozdielne taxóny (pozri Hazslinszky 1872: 172, 173). Letz (2020 pers. comm.) sa domnieva, že meno *S. assimile* je v Hazslinszkého texte uvedené ako synonymum mena *S. montanum*; táto interpretácia je však sporná.

Taxón, ktorým sa zaoberá tento článok, opísal Niederle (2015: 25) ako *Sempervivum montanum* subsp. *rex* Niederle; holotyp pochádza z Hermanovských skál v Slanských vrchoch a ide o tú istú položku, ktorú označil Letz (2002: 113) ako neotyp mena *S. montanum* β. *heterophyllum*. Niederleho meno *S. montanum* subsp. *rex* je ilegítimne a musí sa zamietnuť, lebo bolo v čase uverejnenia nomenklatoricky prebytočné [článok 52 Kódu (Turland et al. 2018)].

PodĎakovanie

Andrejovi Mockovi a Jánovi Mockovi ďakujem za veľkorysé poskytnutie azylu v Zázrivej-Končitej. Jakubovi Fázikovi ďakujem za neoceniteľnú pomoc s dopravou. Za určenie machu ďakujem Kataríne Mišíkovej (rod. Janovicovej). Orsolya Nádor a Szilárd Sebők preložili protológ; za mimoriadnu ochotu a ústretovosť im patrí veľké poďakovanie. Za cenné nepublikované informácie o lokalizácii Sólýomkő ďakujem Romanovi Letzovi.

Literatúra

- Hazslinszky, F. 1872. Magyarhon edényes növényeinek fűvészeti kézikönyve. Athenaeum, Pest.
- Letz, R. & Marhold, K. 1998. Multivariate morphometric study of the *Sempervivum montanum* group (Crassulaceae) in the West Carpathians. *Phyton* (Horn, Austria) 38/2: 323–336.
- Letz, R. 2002. The nomenclature of the *Sempervivum montanum* group (Crassulaceae) in the Carpathians. *Phyton* (Horn, Austria) 42/1: 109–115.
- Letz, R. 2009. A new species of the *Sempervivum marmoreum* group in Central Europe. *Preslia* 81: 293–308.
- Niederle, J. 2015. Jméno pro podhorské *Sempervivum montanum*. *Skalničkářův rok* 71: 23–27.
- Turland, N.J., Wiersema, J.H., Barrie, F.R., Greuter, W., Hawksworth, D.L., Herendeen, P.S., Knapp, S., Kusber, W.-H., Li, D.-Z., Marhold, K., May, T.W., McNeill, J., Monro, A.M., Prado, J., Price, M.J. & Smith, G.F. (eds) 2018. International code of nomenclature for algae, fungi, and plants (Shenzhen Code). *Regnum Vegetabile* 159.

Došlo 16. 4. 2020

Prijaté 11. 8. 2020